

Jukka Käyhkö: Säästä puhetta

KOLUMNI

Raining again? Reilu kolmannes englantilaisista kertoo puhuneensa säästä viimeisen tunnin aikana. Tai tämä oli tilanne ainakin 2010, kun sosiaaliantropologi **Kate Fox** tutki maanmiestensä käytöstapojen taustoja.

Suomalaisten maine taas on olla puhumatta juuri mistään – edes säästä. Kielitieteilijä **Derek Bousfield** Manchesterista on todennut, että tähän on syynsä: ”Miksi puhua säästä, kun kaikki tietävät, että seuraavat kuukaudet ovat pelkkää pakkasta. Helsingissä on maanalaisia tunneleita, joiden kaupungit voivat olla avoinna, vaikka olisi metriset hanget.” No tuota.

Brittiläinen sääpuhe näyttää kantautuneen vahvassa lounaisvirtauksessa Suomeen asti. ”Taitaa olla plussalla?”

Mitä Suomen säille oikein on tapahtumassa? Hankala kysymys.

Maapallon keskimääräinen reilun asteen lämpeneminen ei näy asteen muutoksena täällä ja tuolla, vaan ilmakehän sääjärjestelmät reagoivat lämpenemiseen paljon monimutkaisemmin.

Kuluva tammikuu on ollut Suomessa jopa 10 astetta keskimääräistä lämpimämpi. Etelässä tämä näkyy lumettomuutena, pitkän maan pohjoisosassa runsaslumisuuena.

Suomen säättä ja ilmastoa määrittävät muutamat tärkeät perusasiat, joiden ansiosta talvikelimme ovat ailahtelevia. Napapiirin tuntumassa maanpinta saa suoraa auringonlämpöä vähemmän kuin mitä se säteilee avaruuteen. Tätä negatiivista energiatasetta tasoittaa merivirtojen ja lämpimien ilmavirtausten päiväntasaajan suunnasta tuoma lämpö.

Kun lämmön vuo vaihtelee, heilahtelevat myös lämpötilamme. Talviaikaan lämpötilojen vaihteluväli on selvästi kesäisiä suurempi.

Sijaintimme kylmän napailman ja lauhkean keskileveyksien ilmassan välisen polaaririntaman jyrkällä rajapinnalla voimistaa lämpötilojen vaihtelua. Rintamaan liittyvä suihkuvirtaus kiertää korkealla ilmakehässä pohjoisnapaa lännestä itään ja muodostaa talvisin voimakkaan polaaripyörteen.

Pyörteen voimakkuus kuitenkin vaihtelee. Se aaltoilee ja hajoaa joskus palasiksi. Tällöin kylmää ilmaa voi virrata kauas etelään.

Kuluvana talvena pyörre on ollut tiivis, ja suihkuvirtaus on pysytellyt pohjoispuolellamme. Olemme olleet lauhan ilman piirissä.

Talvilämpötilat vaihtelevat myös itä-länsi-suunnassa. Olemme suhteellisen lämpimän Atlantin valtameren matalapaineiden ja kylmän Euraasian mantereen korkeapaineen välissä. Viime viikkoina nämä ilmanpainesolut ovat olleet sellaisessa asennossa, että Suomeen on virrannut poikkeuksellisen voimakkaasti lauhaa ilmaa.

Atlantilla vallitsee lisäksi kaksi pysyvää ilmanpainesolua, Azorien korkea ja Islannin matala. Näiden voimakkuus, jota ilmaistaan NAO-indeksillä, vaikuttaa koko Euroopan talvisäihin. NAO-indeksi on ollut tammikuun ajan positiivinen, mikä tarkoittaa lauhaa lounaista ilmavirtausta Fennoskandiaan.

Jokapäiväiseen säähämme länsituulten vyöhykkeessä vaikuttavat Pohjois-Atlantilta meille vaeltavat matalapaineet. Kun kaikki edellä mainitut seikat ovat monimutkaisessa vuorovaikutuksessa keskenään, on sään ennustaminen meidän seuduillemme hyvin haastavaa.

Yhtä hankalaa on arvioida, kuinka suuri on ilmaston lämpenemisen vaikutus leudon talvisään esiintymisessä. Luontaista vaihtelua esiintyy. Ilmastomuutokseen liittyvä iso tutkimuskysymys on, millä tavoin suuret sääsystemit muuttuvat maapallon lämmetessä.

Puhetta säästä varmasti riittää. Lisäksi olisi hyvä muistaa ilmastoteot. Ilman niitä säiden oikut vain voimistuvat.

Kirjoittaja on maantieteen professori Turun yliopistossa.

Mitä Suomen
säille oikein on
tapahtumassa?
Hankala
kysymys.